

PEISAJUL LINGVISTIC ȘI DEZVOLTAREA COMPETENȚEI DE COMUNICARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ CA LIMBĂ STRĂINĂ

Tatiana TREBEȘ¹
Argentina CHIRIAC²

Abstract

Linguistic landscape is a relatively new branch of sociolinguistics, which emerged due to an increasing interest in multilingualism and globalization resulting in a preference for learning foreign languages. Studies in Linguistic landscape are based on research into linguistics, sociology, law, economics, psychology, etc. and analyses of linguistic landscape serve as a diagnosis of the state of the social, cultural, political and economic structures of a society. Traditionally, linguistic landscape is defined as a number of languages presented in written form on a certain territory, in other words, it is “the use of language in its written form in the public sphere”, and it consists of all the inscriptions, billboards, commercial and official signs found in the public space, that can be used in teaching Romanian as a foreign language. These multiple contextual factors specifying the role of the language in space, can prove useful not only for the incidental acquisition of vocabulary, but also for the development of the communicative, linguistic, sociolinguistic and pragmatic competence in Romanian. This paper proposes a series of activities that use the linguistic landscape and aim to develop the learners’ communicative competence.

Keywords: linguistic landscape, communicative competence, sociolinguistic competence, Romanian as a foreign language.

În condițiile în care învățământul național a aderat la spațiul educațional european, predarea/ învățarea unei limbi străine, dar și abilitatea de a folosi / a comunica eficient într-o limbă străină se impune a fi una de calitate înaltă, care să satisfacă necesitățile comunicative ale celor care o studiază. Astfel, în contextul globalizării, al schimbărilor socioeconomice și socioculturale, al intensificării procesului de migrare, al progresului tehnologic, predarea / învățarea unei limbi nu mai poate fi limitată la manipularea corectă a unor cunoștințe lingvistice (a normelor structurale ale unei limbi) și metalingvistice (a raportului dintre limbă și factorii extralingvistici).

Pornind de la repererele fundamentale ale politicii lingvistice, stipulate în Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi și Portofoliul European al Limbilor, observăm că procesul de predare/ învățare a unei limbi trebuie să pună accentul pe comunicarea bazată pe acțiune, pe explorarea mijloacelor lingvistice și axată pe resurse cognitive, afective,

¹ Tatiana, Trebeș, SUMPh „Nicolae Testemițanu”, tatiana.trebes@usmf.md

² Argentina, Chiriac, SUMPh „Nicolae Testemițanu”, argentina.chiriac@usmf.md

volitive, comportamentale și pe competențele pe care studentul care învață o limbă străină le are deja formate, pentru ca acestea să corespundă exigențelor societății în care urmează să se încadreze și să-și desfășoare activitatea profesională. Acest lucru presupune abordarea holistică a procesului de predare / învățare a limbilor străine și de achiziționare a cunoștințelor de limbă, pentru a dezvolta toate dimensiunile competenței comunicative (lingvistică: cunoștințele și deprinderile lexicale, fonetice, sintactice; sociolingvistică: formulele de adresare și de politețe, reglementarea relațiilor dintre generații, sexe, clase și grupuri sociale, codificarea lingvistică a numeroaselor ritualuri fundamentale în funcționarea unei comunități; pragmatică: utilizarea funcțională a resurselor lingvistice).

Or, așa cum constată M. Canale și M. Swaine, favorizarea unei dimensiuni a competenței de comunicare în procesul de predare al limbilor nu poate fi făcută decât în detrimentul celorlalte, astfel promovându-se „incompetența de comunicare” (Canale et. al, 1980: 34).

În acest articol ne propunem să analizăm peisajului lingvistic (language landscape) ca „instrument” pedagogic, folosit în procesul de predare / învățare a limbii române ca limbă străină, dat fiind faptul că peisajul lingvistic reprezintă un mijloc eficient de învățarea limbii și a modului în care semnificațiile cuvintelor sunt folosite în context, fiind, în același timp și o resursă de învățare profundă a valorilor culturale și istorice ale unei comunități (Shohamy et al, 2006: 7).

Menționăm că peisajul lingvistic este un concept relativ nou, utilizat, cu precădere, în studiile de sociolingvistică. În literatura de specialitate, definiția cea mai frecvent citată se leagă de numele lui Landry și Bourhis (Landry et al, 1997: 25), care abordează acest concept ca fiind totalitatea afișelor informative, inscripțiilor oficiale/neoficiale, comerciale, indicatoarelor, materialelor, reclamelor, denumirilor de străzi etc. dintr-o anumită regiune, instituție etc. Interesul pentru studiul peisajului lingvistic se datorează, în primul rând, funcțiilor informative și simbolice ale textului scris pe aceste afișe sau inscripții, deoarece aceste informații redau specificul lingvistic al unei comunități, contactul lingvistic / cultural al populației autohtone cu alte culturi, precum și atitudinea vorbitorilor față de limbă și uzul ei. O analiză lingvistică, sociolingvistică și semiotică a discursului întâlnit în spațiul public scoate în evidență faptul că aceste texte pot fi considerate, pe bună dreptate, niște indicatori ai competenței de comunicare și de traducere/ transpunere a mesajelor dintr-o limbă într-alta.

În cele ce urmează vom analiza modul în care peisajul lingvistic poate fi valorificat în procesul de predare / învățare a unei limbi. Peisajul lingvistic are un rol important în achiziția unei limbi străine, în special, în ceea ce privește dezvoltarea competenței pragmatice, a multicompetenței (ceea ce CECR numește „competență plurilingvă”) și a deprinderilor de lectură multimodală (*multimodal literacy*) susțin cercetătorii Cenoz și Gorter (Cenoz et al, 2008). Nu în zadar, Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi propune, încă de la nivelurile A1 – A2, descriptori ce țin de competența înțelegerii textelor ce se pot găsi în spațiul public: A1: Pot înțelege nume cunoscute, cuvinte și fraze foarte simple din anunțuri, afișe sau cataloage; A2: Pot înțelege texte scurte foarte simple. Pot găsi o informație specială, previzibilă în documentele curente, cum ar fi reclame, prospecte, meniuri, orare și pot înțelege scrisorile personale scurte și simple (CECRL: 2003: 26).

Prin urmare, profesorul de limbă română, folosindu-se de peisajul lingvistic, poate trasa o serie de activități de formare a competențelor lingvistice atât la nivel incipient, cât și nivel intermediar sau avansat, prin organizarea cât mai riguroasă a instrumentelor lingvistice de care vorbitorul are nevoie pentru a putea comunica în limba română.

Primul mijloc lingvistic oferit de peisajul lingvistic îl constituie *Clasele lexicogramaticale* specifice diferitor nivele de cunoaștere a limbii, precum și actele de vorbire care pot fi actualizate prin mijloacele respective, reprezentând, în același timp și o bază pentru structurarea diferitelor tipuri de enunțuri (afirmative/negative, enunțative/interogative,

exclamative etc.) pe care le pot recepta/produce vorbitorii non-nativi pe diferite paliere de învățare a limbii române. De asemenea, denumirile diferitor instituții sau textele foarte cunoscute, regăsite de diferite panouri publicitate pot fi folosite pentru introducerea diferitor teme de gramatică, de exemplu:

- **Articolul hotărât:** *Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicole Testemițanu”, Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Teatrul Național de Operă și Balet „Maria Bieșu”, Sala cu Orgă, Filarmonica Națională, bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, strada „Mihai Viteazul” etc.*
- **Articolul nehotărât:** *Cărturești – un singur loc, o mulțime de povești ; Sacoul clasic – o piesă vestimentară atemporală (fig. 1) :*

Fig. 1

- **Cazul genitiv și articolul posesiv genitival:** *Farmacia familiei, Policlinica Cancelariei de Stat, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Festivalul culorilor, Hramul Chișinăului etc.(fig. 2).*

Fig. 2

- **Adjectivul și gradele de comparație ale adjectivului:** *Parcarea interzisă, Cele mai mici/bune prețuri; Espumisan: un copil liniștit – o mama liniștită; Sărbătoarea ta un pic mai dulce; dulce ofertă etc. (fig. 3):*

Fig. 3.

- **Pronumele / adjectivul pronominal posesiv, pronumele nehotărâte, formele accentuate / neaccentuate ale pronumelui personal în cazul acuzativ / dativ:** *Consultațiile noastre merită încrederea ta! Planeta e casa noastră! Cartea preferată pentru fiecare! Credit în 5 minute pentru orice produs din Shopping Malldova; Cristina – oricine își poate găsi perechea!* (fig. 4):

Fig. 4.

Analiza peisajului lingvistic ne permite să observăm că acesta propune / respectă o logică bună a formării competențelor de comunicare ce se prezintă astfel: sfera lexicală → gramatica funcțională → intenții (situații) comunicative → modele de vorbire → note culturale și interculturale. Datorită faptului că este însoțit de exemple din care se poate vedea cu ușurință cum funcționează limba în context, peisajul lingvistic face posibilă înțelegerea / memorarea mai rapidă a sensurilor cuvintelor necunoscute. Într-adevăr, legăturile formă-conținut se fac mai repede când sunt facilitate de imagini și de context, ceea ce face ca analiza și explicarea, în sala de curs, a textelor regăsite în peisajul lingvistic să fie utilă, în primul rând, pentru observarea și achiziționarea elementelor de vocabular din limba-țintă, dar și a elementelor de cultură românească, a tradițiilor naționale. De exemplu, din spoturile publicitare de Crăciun, de Paști sau dedicate altor sărbători naționale sau religioase pot reprezenta un bun suport pentru a familiariza studenții străini cu tradițiile și obiceiurile de Crăciun sau Paști, cu piesele și simbolurile costumului național, pentru învăța diferite formule de felicitare (fig. 5):

Fig. 5

De asemenea, peisajul lingvistic contribuie la dezvoltarea competenței plurilingve a vorbitorilor, deoarece în timpul citirii și interpretării inscripțiilor bilingve sau multilingve, aceștia apelează la diverse limbi pe care le cunosc (fig. 6):

Fig. 6

Un avantaj al peisajului lingvistic este și faptul că acesta oferă acte de expresie autentică (limbajul autentic). Textele de reclamă, inscripțiile sunt adresate vorbitorilor nativi, și, uneori, sunt clare, accesibile și ușor de citit, iar, altele, pot abunda în jocuri de cuvinte sau ambiguități semantice de neînțeles pentru vorbitorul non-nativ care le întâlnește în spațiul public. Folosite și explicate însă în clasă, reclamele pot fi o modalitate eficientă și interesantă prin care studenții (mai ales cei avansați) să devină conștienți de sensurile secundare, limbajul figurativ, de conotații, de caracterul ludic al limbajului și pot să-și dezvolte astfel competența sociolingvistică și pe cea pragmatică (vezi: CECRL), de exemplu: *Samsung Galaxy A20 – Sunet cristalin de curat sau Îmi place bunișorul etc.*

Fig. 7

În ceea ce privește lexicul, în mod absolut previzibil și firesc, inscripțiile, reclamele, anunțurile, afișele, bannerele etc. pot fi folosite pentru aspecte legate de mâncare, băutură, angajări (meserii, profesii), închirieri, vânzări, diverse servicii, interdicții, atenționări etc. Ca urmare a faptului că, de cele mai multe ori, textele sunt însoțite de imagini, sensurile cuvintelor pot fi mai ușor deduse, astfel că peisajul lingvistic poate fi folosit și în diferite exerciții lexicale, unde studenții să fie puși în situația de a găsi sinonime, antonime, de a alcătui familii de cuvinte, de a explica sensul omonimelor / paronimelor etc.

Concluzii

În concluzie, menționăm că utilizarea textelor / inscripțiilor din peisajul lingvistic în timpul orelor reprezintă un model de învățare pragmatică, care poate crește motivația studenților de a învăța limba română, dat fiind faptul că materialul folosit în exerciții se află într-o situație concretă de comunicare, pe care, ulterior, cursanții o pot utiliza. Alegerea corectă a materialului lingvistic îi ajută pe cei implicați în procesul de învățare a limbii române să asimileze informații despre structura lexico-gramaticală, semantică, fonetică sau norme ortoepice, sau să descopere anumite reguli sociolingvistice (contextual social în care este utilizată limba), care vor favoriza comunicarea eficientă cu vorbitorul nativ.

Referințe și bibliografie

Canale, M., and Swain, M. 1980. „Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing”, in: *Applied Linguistics*, 1, p. 1-47. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1093/applin/I.1.1> (vizitat: 14.10.2019).

Gorter, D. and Cenoz, J. 2015. „The linguistic landscapes inside multilingual schools”, in: *B. Spolsky, M. Tannenbaum, O. Inbar (Eds.), Challenges for language education and policy: Making space for people*. New York: Routledge Publishers: p. 151-169.

Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M.H., Trumper-Hecht, N. 2006. ”Linguistic landscape as symbolic construction of the public space: The case of Israel”, in: *D. Gorter (Ed.), Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism* Clevedon: Multilingual Matters: p. 7-30.

Bourhis, R. and Landry, R. 1997. “Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality – An Empirical Study”, in: *Journal of Language and Social Psychology*, 16: 23-49. Disponibil: <http://dx.doi.org/10.1177/0261927X970161002> (vizitat: 15.10.2019)

Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi. Disponibil: svn.vn.edu.ro/upload/f527.pdf (vizitat: 15.10.2019)

Biographical note

Tatiana Trebeș is PhD, Lecturer in the Department of Romanian and Medical Terminology, at the State University of Medicine and Pharmacy ”Nicolae Testemițanu”, in Chișinău, the Republic of Moldova. She teaches Applied Romanian language to international students. She is co-author of didactic books on Romanian for foreign students with different level of language.

Argentina Chiriac, PhD is Reader with the State University of Medicine and Pharmacy ”Nicolae Testemițanu”, in Chișinău, the Republic of Moldova, and Head of the Department of Romanian and Medical Terminology. She conducts courses on Applied Romanian language and medical terminology to groups of local and foreign students from all faculties. Her research interests include intercultural aspects of language teaching and learning, as well as the quality dimension of language education.